

ТЕРАПЕВТИЧНАТА РОЛЯ НА ЧЕТЕНЕТО В НЕТИПИЧНИ ЗА ИНДИВИДА СИТУАЦИИ – ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19

Събина Ефтимова

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: От 2020 г. Университетът по библиотекознание и информационни технологии работи по проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“, с договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., с ръководител гл. ас д-р Събина Ефтимова, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката в конкурсна сесия „Фундаментални научни изследвания – 2020“, който изследва нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида в периода на пандемията от COVID-19.

Целта на доклада е да представи основната концепция на проекта и да проследи неговото развитие. Обобщават се напредъкът и постигнатото през първите месеци от реализирането на научноизследователските и приложните задачи.

Ключови думи: четене, COVID-19, проект, УниБИТ, ФНИ.

Въведение

През последното десетилетие Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) работи активно по национални и международни проекти. Проектната дейност на университета е насочена в различни направления и засяга актуални теми, подпомагащи развитието на съвременното общество. Благодарение на натрупания опит и постигнатите високи резултати университетът се нарежда сред най-успешните в страната.

Политиката на университета е насочена към стимулиране на участието на академичния състав, докторантите и студентите в научноизследователски проекти. От началото на пандемията академичната общност работи за запазване на качеството на учебния процес и за поддържане на нови форми за комуникация и преподаване. Успоредно с това се работи и за проучването на отражението на пандемията. Пандемията от COVID-19 предизвика сътресения във всички сфери на човешката дейност. Много от промените, настъпили вследствие на ограниченията, породиха нуждата от нови научни изследвания. Сред проектите, разработени в тази област, са:

ERASMUS+ ПРОЕКТ: Digital Education for Crisis Situations: Times When There is no Alternative (DECriS) / Дигитално образование за

кризисни ситуации: Времена без друга алтернатива. Проектът е в партньорство с няколко европейски страни и е насочен към подкрепа на готовността за образование и творчески умения в дигитална среда, с координатор от българска страна проф. дн Таня Тодорова.

В условията на извънредните обстоятелства, породени от пандемията от COVID-19, дигиталното образование заяви потенциала си да осигури възможности за преподаване и обучение. Същевременно ситуацията показва, че редица висши училища са изправени пред проблеми от техническо, социално-психологическо и дидактическо естество при преминаването към онлайн обучение. Целевите групи на проекта са студенти и преподаватели от европейски висши училища, в които се предлагат програми от областта на библиотечно-информационните науки.

В процеса на изпълнението на проекта се стимулираха създаването и използването на отворени ресурси за обучение (Open Educational Resources, OER) и се прилагат подходи за популяризиране, обогатяване и подобряване на съществуващите практики за дистанционно образование, не само в отговор на кризисни ситуации, но и за много по-широки и перспективни образователни цели.

Друг от проектите, върху които работи екип от учени от УниБИТ, е фокусиран върху изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида. Проектът е провокация към научната общност в страната и възможност за натрупване на емпиричен материал и обогатяване на теоретичните разработки по въпроса. Екипът си е поставил нелеката задача да установи нагласите към четенето като възможност за терапия и същевременно да работи за популяризирането на библиотерапията в България.

Проектът предлага интердисциплинно фундаментално изследване, което ще очертае параметрите на възприемането на четенето като терапевтично средство за справяне със стреса в ситуации, нетипични за индивида.

Проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“ – търсене на алтернативи

Проектът ще проучи и установи възприемането на терапевтичните функции на четенето от населението в България. Ще установи нивото на познаване на библиотерапията в България и приложението ѝ в библиотечна среда. Акцентът е поставен върху изследване на степента на интуитивно използване на четенето като терапевтично средство при различни възрастови групи в нетипични

ситуации за индивида (в частност периода на социална изолация поради пандемията от COVID-19).

Актуалността на научноизследователската проблематика на проекта се определя от нуждата да бъдат намерени алтернативни форми за подпомагане на индивида да се справя в нетипични ситуации, открояваща се от предизвикателствата от пандемията от COVID-19 и наложената социална изолация.

Целта на проекта е да се изследват познаването на възможностите на библиотерапията и степента на осмисляне на четенето като терапевтично средство за запазване на емоционалния и психически баланс в периоди на криза. Чрез изследване на нагласите по време на наложените промени, настъпили вследствие на пандемията от COVID-19 в ежедневието на българина, ще се установи до каква степен четенето е използвано като механизъм за подпомагане на съхраняването и постигането на емоционален и психически баланс в критични и неестествени за индивида ситуации. Проектът се базира на предпоставката, че терапевтичното четене е алтернативна форма за справяне със стреса, причинен от извънредни обстоятелства. Преследвайки основната си цел, проектът ще реализира и няколко подцели, които ще му придадат допълнителна стойност.

Първа подцел е установяване на възприемането и използването на терапевтичните функции на четенето от населението в нашата страна чрез провеждане на национално представително проучване с авторски анкетен инструментариум.

Втора подцел на проекта е определяне на нивото на познаване на възможностите и спецификите на библиотерапията и на нейното приложение в библиотечна среда от страна на библиотечните специалисти.

Трета подцел е повишаване на качеството на информационното осигуряване и систематизиране на знанието по въпросите на библиотерапията чрез изготвянето на библиографски ресурси. Предвижда се подготовката на библиография на публикациите по въпросите на библиотерапията, излизали в България, която ще бъде достъпна от сайта на проекта. Това ще популяризира възможностите на библиотерапията и ще допринесе за предизвикването на интерес към тази слабо дискутирана у нас тема. Изготвяне и на библиография, отразяваща публикациите на водещи международни автори по проблемите на библиотерапията. Тези библиографии ще бъдат източници на достоверна научна информация за библиотерапията и ще поставят началото на добра практика, свързана с натрупването на информация за актуални и разнообразни гледни точки.

Четвърта подцел е постигане на релация „наука – академично образование – практика“ чрез създаване на ново учебно съдържание за академична подготовка на студенти по библиотечно-информационни науки в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“. Актуализиране и създаване на взаимовръзки между учебните програми на академичните дисциплини „Библиотерапия“, „Библиотечна психология“, „Библиотечна педагогика“ (лектор – гл. ас. д-р С. Ефтимова), „Достъпност до информацията за хора със специфични нужди“ (лектор – проф. дн Т. Годорова, гл. ас. д-р С. Ефтимова), „Книгознание“, „Политики за стимулиране на четенето“ (лектор – доц. д-р Л. Парижкова), „История и теория на четенето“, „Библиофилство“ (лектор – гл. ас. д-р П. Муканова) и „Илюстрация на книгата“ (лектор – гл. ас. д-р Калина Минчева). Целта е да се възпитават социално ангажирани и подготвени специалисти, компетентни да предоставят нови възможности за потребителите на библиотечни услуги и в отговор на актуални обществени потребности. Новото учебно съдържание ще се тества и предлага и за нуждите на продължаващото обучение на библиотечните специалисти. Това ще създаде устойчив научен интерес към интердисциплинната проблематика на проекта у бъдещи и млади учени с потенциал за развитие на последващи научни разработки и мотивирани професионалисти с нови компетенции. Стимулиране на развитието на докторанти, студенти и млади учени, включването им в научни и приложни задачи, предпоставка за публикационна активност и бъдещи дисертационни изследвания. Нуждата от подготвени специалисти с широк профил, отговарящ на нуждите на съвременната действителност, е друга съществена характеристика, която подчертава научната и приложната значимост на темата. Изключително важни са подготовката и мотивирането на студентите да се занимават активно и компетентно с теорията и практиката на библиотерапията, която е една от обогатяващите и разширяващи се сфери в дейността на съвременните библиотечно-информационни организации и институции. Затова интересът към тази актуална проблематика е и теоретично обясним, и практически оправдан. Казаното е още по-коректно, когато става дума за обучението на студенти от специалности, свързани с библиотечно-информационните науки, които се нуждаят от допълнителни познания за съществуващите постановки и практики по проблемите на библиотерапията. Те трябва да познават реалните възможности, механизмите и основните средства за нейното прилагане.

Петата подцел е популяризиране на библиотерапията в България с нейните теоретични и практически аспекти. Тук ще бъдат

реализирани участия в научни конференции; ще се организират кръгла маса и национална научна конференция с международно участие на тема „Библиотерапията в България – възможности и перспективи“ с издаване на научен сборник. Залагат се и обективизирането на основните научни постижения и тяхното комуникиране чрез издаване на монография, учебно помагало, научни статии и доклади.

Обект на изследването е, от една страна, използването на четенето като терапевтично средство за намиране на емоционален и психически баланс в критични и неестествени за индивида ситуации, и от друга страна – познаването на библиотерапията в България и осмислянето на нейните възможности и потенциал в услуга на обществото.

Методологията на изследването включва системния, интердисциплинния, индуктивния и евристичния подход. В хода на реализирането на проекта ще се прилагат систематизация и обобщение на добри световни практики, анализ и синтез на основните тематични направления в областта на изследване на библиотерапията. Ще се проведат две анкетни проучвания, базирани на авторски анкетен инструментариум. Първото проучване ще има за цел да проучи възприемането и използването на терапевтичните функции на четенето от населението в нашата страна, а второто – познаването на възможностите и спецификите на библиотерапията и на нейното приложение в библиотечна среда.

Визията за бъдещо продължаване на изследователския процес е свързана с популяризирането на сайта и с неговото дообогатяване с допълнителна информация за новоизлезлите проучвания и публикации от страната и чужбина. Чрез провеждането на кръгла маса, публикуването по проекта на монография и учебно помагало, както и чрез провеждането на национална научна конференция с издаване на научен сборник резултатите ще достигнат до широк кръг потребители.

Постигнати резултати

През изминалите месеци от стартирането на проекта се работи активно по планирането и реализирането на емпирично проучване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето сред населението. Сред реализираните дейности са:

- изградена е методологията за провеждане на анкетното проучване;
- създаден е авторски анкетен инструментариум.

Работи се в посока на повишаване на информационното осигуряване и систематизиране на знанието по въпросите на библиотерапията. Сред реализираните дейности са:

- проведено е библиографско проучване на публикациите по въпросите на библиотерапията, излезли в България, или на български автори, публикували в чужбина. Проучването е осъществено в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Централната библиотека на БАН, регионалните библиотеки в страната и др.;
- работи се върху изготвянето на библиографски ресурси по въпросите на библиотерапията – на български език.

Успешно се работи за постигане на релацията „наука – академично образование – практика“ чрез обогатяване и създаване на ново учебно съдържание за академично обучение. Сред реализираните дейности са:

- постигнато е обогатяване на учебно съдържание за академична подготовка на студенти по библиотечно-информационни науки в ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“;
- създадени са взаимовръзки между учебните програми на академичните дисциплини: „Библиотерапия“, „Библиотечна психология“, „Библиотечна педагогика“ и „Достъпност до информацията за хора със специфични нужди“;
- работа с включените по проекта студенти и докторанти по научните и приложните задачи, генериране на съвместни публикации.

До този момент участниците по проекта са се включили в три международни конференции:

- INTED2021, the 15th International Technology, Education and Development Conference, 8 – 9 March, 2021;
- EDULEARN21, the 13th International Conference on Education and New Learning Technologies, 5 – 6 July, 2021;
- ICERI21, the 14th International Conference of Education, Research and Innovation, 8 – 9 November, 2021.

Публикувани са 17 доклада от учени, докторанти и студенти от екипа:

Eftimova, S., T. Todorova. The Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual as Project Conception. – In: *INTED21*, Virtual conference, 8 – 9 March, 2021, pp. 3983 – 3986. doi: doi.org/ 10.21125/inted.2021.0814 ISBN 978-84-0927666-0.

Eftimova, S., T. Todorova, L. Parijkova, K. Mincheva, P. Mukanova. Bibliotherapy – Academic Education – Librarians. – In: *INTED21*, Virtual conference, 8 – 9 March, 2021, pp. 6758 – 6762. doi: 10.21125/inted.2021.1345 ISBN 978-84-0927666-0.

Mincheva, K. Educational Role of the Children’s Illustrated Book Through the Child’s View: Results of a Study. – In: *EDULEARN21*

Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3998 – 4004. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: doi.org/10.21125/edulearn.2021.

Parijkova, L. “Read – So You Never Feel Alone” – Initiatives Born During the Pandemic and Related to the Healing Power of Books. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 4767 – 4771. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: doi.org/10.21125/edulearn.2021.

Eftimova, S., T. Todorova, M. Garvanova, H. Atanasov, L. Parijkova, T. Genova, I. Damianova. Status of the Literature on the Problems of Bibliotherapy in Bulgaria. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 6856 – 6861. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: doi.org/10.21125/edulearn.2021.

Parijkova, L., S. Eftimova, A. Petkova. Demarcation Line in Bibliotherapy. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 7326 – 7334. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: doi.org/10.21125/edulearn.2021.1481.

Mukanova, P., S. Eftimova. Reading and Readers During a Pandemic: The Experience of the Children’s Department of the Sofia City Library. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3375 – 3379. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: doi.org/10.21125/edulearn.2021.0715.

Mukanova, P., S. Eftimova, T. Genova, A. Petkova. Audio and E-Books: Alternative in Time of Pandemic. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3998 – 4004. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: 10.21125/edulearn.2021.0844.

Eftimova, S., M. Garvanova, B. Nikolova. Reading as a Key Factor for Personality Development of Adolescents. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3280 – 3286. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: 10.21125/edulearn.2021.0696.

Mincheva, K., S. Eftimova. How Books Help Children Understand and Find Their Way in This New Reality: Good Practices. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3411 – 3417. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: 10.21125/edulearn.2021.0722.

Garvanova, M., S. Eftimova. Educational Initiatives to Stimulate Reading Among Young People. – In: *EDULEARN21* Proceedings: 13th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 5th – 6th of July, 2021, pp. 3812 – 3816. ISBN: 978-84-09-31267-2 doi: 10.21125/edulearn.2021.0803.

Eftimova, S., T. Genova, I. Damianova, E. Popova, A. Petkova, B. Nikolova. Bibliotherapy: A Retrospective Analysis of Publications on the topic in one of the Largest Online Collections in the World of Published Research. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Eftimova, S., T. Todorova, H. Atanasov, K. Mincheva, M. Garvanova, L. Parijkova. Project Concepts for the Study of Processes Arising from the Pandemic of COVID-19: The Project: “Study of Attitudes to the Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual”. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Genova, T. English Language Teaching through the Prism of the Global Pandemic. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Genova, T., S. Eftimova. A Review of the Most Popular Book Titles with a Sought Therapeutic Effect in the USA, the UK and Bulgaria during the Covid-19 Pandemic. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Mukanova P., S. Eftimova. The Healing Books – Through the Eyes of the Writer. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Mukanova, P., S. Eftimova. The Place of the Library in a Period of Crisis: The Experience of Regional Libraries in Bulgaria During a Pandemic. – In: *ICERI21*: 14th annual International Conference of Education, Research and Innovation, 8th – 9th of November, 2021.

Публикациите получават DOI номер (Digital Object Identifier) за лесното им цитиране и индексване и ще бъдат включени в Web of Science.

Членовете на екипа са се включили в още 5 национални научни прояви, в които са изнесли 6 доклада, част от които към момента са под печат.

За постигане на максимална публичност и популяризиране на резултатите по проекта, в края на 2020 г. е създаден сайт на проекта. Публикувани са и няколко статии в печатни и електронни медии. Популяризирането на резултатите от настоящото изследване ще бъде от полза не само за научната общност, но и за по-широката публика.

Изводи

Успешното реализиране на проекта:

- ще допринесе за увеличаване на количеството и качеството на научните публикации, свързани с въпросите на библиотерапията;
- ще стимулира обществени дискусии, засягащи възможностите на четенето като терапевтично средство за справяне в периоди на криза;
- ще популяризира използването на библиотерапията в библиотечна среда;
- ще създаде устойчиви тенденции в иницирането на нови изследвания в тази научна област;
- ще допринесе за изпълване със съдържание на интерактивния триъгълник на знанието „образование – наука – практика/бизнес“;
- ще подпомогне процесите, свързани с разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство.

Заклучение

В много страни се прилага терапевтичният потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида. Използва се при различни възрастови групи, като се започне от децата, чрез приказки и разкази, и се стигне до хора на преклонна възраст. В България използването на лечебното четене все още си пробива път и е слабо изследвано и прилагано. В работата на българските библиотеки съществува под формата на предлагана услуга от обучени консултанти по библиотерапия, но като цяло е слабо застъпено в библиотечната практика. У нас се използва преди всичко в специализираните лечебни заведения при прилагането на психотерапевтични дейности. Ето защо настоящият проект отговаря на установена празнота в теоретичен и практико-приложен аспект относно изследването на терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида.

Благодарности: Тази публикация е реализирана по проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“, с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката, с ръководител гл. ас. д-р Събина Кирилова Ефтимова-Илиева.

За автора

Събина Ефтимова е магистър по „Библиотечен мениджмънт“ и „Защита на КИН в Република България“ на УниБИТ, магистър по „Юридическа психология“, „ПНУП“ и „Специална педагогика“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, магистър по „Масови комуникации и журналистика“ и „Социална работа със зависими лица“ към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 2012 г. успешно защитава първия докторат по „Библиотерапия“ в България.

За контакт с автора: s.eftimova@unibit.bg

THE THERAPEUTIC ROLE OF READING IN ATYPICAL SITUATIONS FOR THE INDIVIDUAL – THE COVID-19 PANDEMIC

Sabina Eftimova

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: Since 2020, the University of Library Studies and Information Technologies has been working on a project “Study of Attitudes to the Therapeutic Potential of Reading in Atypical Situations for the Individual”, contract № KP-06-H45/2 of 30.11.2020, headed by Assistant Sabina Eftimova, PhD, financed by the National Science Fund of the Ministry of Education and Science of the Republic of Bulgaria, which examines attitudes to the therapeutic potential of reading in atypical situations for the individual during the COVID-19 pandemic.

The purpose of the article is to present the basic concept of the project and to follow its development. The progress and the achievements in the first months of the realization of the research and applied tasks are summarized.

Keywords: reading, COVID-19, project, ULSIT, National Science Fund.

About the author

Sabina Eftimova is an MA graduate in “Library Management” and in “Protection of Cultural and Historical Heritage in the Republic of Bulgaria” from ULSIT; an MA graduate in “Forensic Psychology“, “Pre-School and Primary School Pedagogy” and “Special Pedagogy” from the South-West University “Neofit Rilski”- Blagoevgrad, an MA graduate in “Mass Communications and Journalism” and in “Social Work with Dependents” from “St. Cyril and St. Methodius” University – Veliko Turnovo.

In 2012 she successfully defended a PhD thesis in “Bibliotherapy” – the first one of its kind in Bulgaria.

To contact the author: s.eftimova@unibit.bg